

UNESCO Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı izlenimleri

Prof. Dr. Turhan OGUZKAN (*)
Boğaziçi Üniversitesi

Geçtiğimiz aylar içinde, 19-29 Mart 1985 tarihleri arasında Unesco tarafından düzenlenen Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitim Konferansı Paris'te toplandı. Bu konferans, dünyanın her yerinde eğitimcileri, özellikle yetişkinlerin eğitimi ile uğraşanları ilgilendirdiği kadar ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme konuları ile uğraşanları ve bu tür eğitimin hedefi olan geniş yetişkin kitlesini ilgilendiren bir olaydır.

Birleşmiş Milletlere bağlı bir eğitim, bilim ve kültür kuruluşu olan Unesco, öteden beri, çocukların ve gençlerin eğitimine verdiği önemin yanı sıra, öğrencilik günlerini geride bırakarak hayata atılmış her yaşta ve her tabakadan insanların eğitimine büyük bir önem vermiştir. Bu yönelişin temelinde, Birleşmiş Milletlerce kabul ve ilân edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yer almış olan eğitim hakkı ile herkesin kültür, sanat ve bilim hayatına serbestçe katılma hakkı bulunmaktadır. Unesco, daima, yetişkinlerin eğitim olanaklarından yararlanmalarını, eğitim hakkının temel bir yönü olarak görmüş, kültür, sanat ve bilim hayatına katılmanın, eğitimden ayrı olarak düşünülmeiyeceği görüşünden hareket etmiştir. Öte yandan, bilimsel, teknik, ekonomik ve sosyal değişimin büyük bir hız kazandığı dünyamızda, insan kişiliğinin tam olarak gelişmesi için eğitimin yaşam-boyu devam eden bir süreç olması gerektiği görüşü, bu yönelişe kuvvet kazandırmıştır. Keza Unesco, dünya sorunları açısından bakıldığında, eğitimden en çok yoksun kalmış kitlelerin içinde buldukları ve ilerlemeyi engelleyen, toplum huzuru ile dünya barışını tehdit eden cehalet, yoksulluk, çaresizlik gibi koşulların ortadan kaldırılması yolunda yetişkinlere yönelik eğitimi etkili bir araç olarak görmüştür.

(*) Yazar, Unesco Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansına ülkemiz delegasyonunun bir üyesi olarak katılmıştır.

Daha Önceki Konferanslar :

Unesco tarafından düzenlenen ilk Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı, geçen yüzyılın ortalarında geliştirdiği halk okulları sistemiyle çağdaş yetişkin eğitimi hareketinin beşiklerinden biri sayılan Danimarka'nın Elsinore şehrinde 1949 yılında toplandı. Çoğunlukla Batı Avrupa ülkelerinin temsil edildiği bu toplantıdaki tartışmalar, daha çok sanayi bakımından gelişmiş ülkelerin sorunları üzerinde yoğunlaştı; bu ülkelerdeki yaygın uygulamaları bir yanıması olarak, yetişkin eğitiminde özellikle gönüllü kuruluşların rolü üzerinde duruldu.

İkinci Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansına, Kanada evsahipliği yaptı, Montreal şehrinde 1960 yılında toplanan bu konferansta tema olarak «Değişen Bir Dünyada Yetişkin Eğitimi» konusu ele alındı; 51 ülkenin temsil edildiği bu toplantıda, yetişkin eğitiminin dünyanın her yerinde hükümetlerin politikaları içinde esaslı bir yer alması ve bu tür eğitimin ülkenin eğitim hizmetlerinin normal bir parçası sayılması görüşü benimsendi.

Üçüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı, 1972 yılında Japonya'nın başkenti Tokyo'da toplandı. Bu konferansa, aralarında gelişmekte olan birçok ülke bulunan 82 ülke temsilcisi ve 37 uluslararası kuruluş ile özel kuruluş temsilcisi olmak üzere yaklaşık 400 kişi katıldı. Konferansın ana teması, «Yaşam-Boyü Eğitim Çerçevesinde Yetişkin Eğitimi» olarak belirlenmişti. Delegeler, eğitimin yaşam-boyü sürmesi gerektiği görüşünü kuvvetle dile getirdiler. Üzerinde durulan bir başka önemli tema, yetişkin eğitiminin, okumayazma bilmeyenler, kırsal kesimde ve kentlerde yaşayan yoksul halk, işsiz gençler, niteliksiz ve yarı-nitelikli işçiler, bazı kategorilerdeki kadınlar, göçmen işçiler gibi eğitime en çok ihtiyacı olduğu halde en fazla ihmale uğrayan halk kitleleri üzerinde yoğunlaşması gerektiği.

Üçüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansını izleyen yılların önemli bir olayı da, 1976 yılında Kenya'nın başkenti Nairobi'de toplanan Unesco Genel Kurulunun ondokuzuncu oturumunda kabul edilen «Yetişkin Eğitiminin Gelişmesine İlişkin Tavsiye Kararı» adlı belgedir. Üye Devletlere yönelik bu tavsiye kararı, Unesco'nun o tarihe kadar yetişkin eğitime ilişkin olarak geliştirmiş olduğu başlıca görüşleri özlü ve sistemli bir biçimde bir araya getirdi. Tavsiye Kararında yetişkin eğitiminin tanımı, içeriği, yöntemleri, araçları gibi konuların yanı sıra organizasyonu, bu alanda çalışan kimselerin yetiştirilmeleri ve statüleri, örgün eğitim ile yetişkin eğitimi arasın-

daki ilişkiler, yetişkin eğitimi ile çalışma-hayatı arasındaki ilişkiler, yetişkin eğitiminin yönetimi ve uluslararası işbirliği konuları ele alınmıştır. Tavsiye Kararına hakim olan ana fikir, eğitimin ve öğrenmenin okula devamlı sınırlanmayıp yaşam-boyu sürmesi, her türlü beceriyi ve bilginin her dalını içine alması; mümkün olan her yoldan yararlanılması; kişiliğin gelişmesi için ayırım gözetmeksizin herkese öğrenme fırsatı verilmesidir. Nairobi Tavsiye Kararı, dünyanın birçok ülkesinde yetişkin eğitimi çalışmalarına ışık tuttu.

Dördüncü Konferansta Ele Alınan Konular :

Görüldüğü üzere, en son Paris'te toplanan Dördüncü Yetişkin Eğitimi Konferansı, bu alanda bir hayli gerilere giden Unesco çalışmalarının yeni bir halkasını oluşturuyordu. Konferansta ele alınabilecek konulardan biri, uluslararası bir bakış açısından, yakın geçmişte yetişkin eğitiminde kaydedilen gelişmelerin toplu bir değerlendirmesini yapmak olabilirdi. Nitekim, önde gelen gündem maddelerinden biri, 1972 Tokyo Konferansı ile 1976 Nairobi Tavsiye Kararının kabulünden bu yana, okuma-yazma bilmezlikle mücadele başta olmak üzere yetişkin eğitimi alanındaki gelişmelerin gözden geçirilmesiydi. Diğer gündem maddeleri arasında başlıca şunlar yer alıyordu:

- Yaşam-boyu eğitimin esaslı bir gereği ve eğitim fırsatlarının yaygınlaştırılmasında önemli bir faktör olarak yetişkin eğitimi;
- Ekonomik, sosyal ve kültürel hayata faal olarak katılma ve çağdaş dünyanın karşı karşıya bulunduğu bazı sorunları çözme konusunda yetişkin eğitiminin yapabileceği katkı;
- Yetişkin eğitimi yayma ve geliştirme yolları;
- Yetişkin eğitimi gelirtirme amacıyla uluslararası ve bölgesel işbirliği.

Gündemde yer alan konuların tartışılmasını kolaylaştırmak üzere, Unesco Genel Merkezi Sekreterliğince iki ana doküman hazırlanmıştı. Bunlardan biri, 1972 Tokyo Konferansından bu yana dünyada yetişkin eğitimi alanında kaydedilen gelişmeleri ortaya koymak üzere Üye Devletler arasında 1982 yılında açılmış olan bir anketin sonuçlarını bir araya getiriyordu. İkincisi, bu anketin sonuçları ile Konferansa hazırlık niteliğinde çeşitli bölgelerde sürdürülmüş danışma toplantıları raporlarına dayalı olarak hazırlanan «Yetişkin Eğitiminin Gelişmesi: Bakış Açuları ve Eğilimler» adını taşıyan dokümandı.

Konferans Çalışmaları :

Dördüncü Konferans, Unesco tarafından bugüne kadar düzenlenmiş yetişkin eğitimi konferanslarının en kalabalık olanıydı. Konferansa, 122 Üye Devleti temsil eden 539 delege ile Birleşmiş Milletler sistemine dahil kuruluş temsilcileri, 22 uluslararası kuruluş ve 59 özel kuruluştan temsilciler ve gözlemciler katıldı. Toplam olarak 841 kişinin katılmış bulunduğu Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansına verilen önem, yalnız sayılardan değil, aynı zamanda, katılanların düzeyinden de belli oluyordu. Delegasyonların 40'ına ilgili Bakanlar veya Bakan düzeyinde kimseler başkanlık ediyor; delegeler arasında pek çok sayıda üst-kademe yöneticisi ve uzman bulunuyordu.

Toplantı, Unesco Genel Sekreteri Amadou-Mahtar M'Bow'un bir konuşmasıyla açıldı. Unesco'nun yetişkin eğitime verdiği önemi özellikle vurgulayan Genel Sekreter, daha önce bu alanda yapılmış olan çalışmaların ana noktalarını hatırlattı ve Konferans gündeminde yer alan konuları açıkladı. Genel Sekreter, en çok ihtiyacı bulunan kitlelere yetişkin eğitiminde öncelik tanınması şeklinde bir süreden beri belirgin hale gelmiş olan demokratikleştirme eğilimine dikkati çekerek dünya üzerinde halen 857 milyon kişinin okuma-yazma bilmediğini, bunların yüzde 60'ını genç kızların ve kadınların oluşturduğunu, pek çoğunun ise kırsal bölge halkı olduğunu bildirdi.

Paris Yetişkin Eğitimi Konferansı, daha önce bu alanda sarfedilen çabaların oluşturduğu zengin bir görüş ve tecrübe birikiminden de güç alarak, yaşam-boyu eğitim anlayışı içinde yetişkin eğitiminin gerekliliğine olan inancın bir defa daha kuvvetle ifadesine fırsat verdi. Gerek sanayileşmiş ülkeler, gerekse gelişmekte olan ülkeler adına söz alan konuşmacıların, çağdaş dünyanın karşı karşıya bulunduğu sorunların daha iyi anlaşılmasında, toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatına faal olarak katılmanın sağlanmasında ve kişilerin birey olarak gelişmesinde yetişkin eğitime önemli görevler düştüğü hususunda görüş birliği içinde oldukları görülüyordu. Yetişkin eğitime düşen görevler arasında, yaşam-boyu eğitimi herkes için bir olanak haline getirmek önde geliyordu.

Konuşmacılar, yetişkin eğitiminin öğrenme fırsatlarının yayılmasına hizmet ederek eğitimin demokratikleştirilmesine yapabileceği katkı üzerinde özellikle durdular. Yetişkin eğitimi kişiler için ister «biricik eğitim şansı,» ister «ikinci bir şans» niteliğinde olsun, fırsat eşitliği ilkesine uygun düşüyordu.

Üzerinde özellikle durulan bir başka Konferans teması, yetişkinlerin öğrenme fırsatlarından tam olarak yararlanmasını engelle-

yen zorlukların ortadan kaldırılmasıydı. Çocuklukta ve gençlikte belirli öğrenim kademelerinden geçmemiş olmak, yetişkinlik çağında insanların önüne aşılmaz engeller olarak çıkmamalıydı. Bunun gibi, çalışma hayatının yükü, ücretli eğitim izni gibi önlemlerle eğitim amacına hizmet etmek üzere hafifletilmeliydi.

Konferansta işlenen temalar arasında bir diğeri de, teknolojik ilerlemelerin çağımızda kazandığı hız karşısında geçerliğini kısa sürede kaybeden mesleki bilgi ve becerilerin yetişkin eğitimi yoluyla yenilenmesi; böylece, istihdam yapısı ile çalışma hayatının gereklerine uyum sağlanmasıydı.

Yetişkin eğitiminin geliştirilmesi konusundaki görüşler, yetişkin eğitiminin rolü ve amaçları, öncelikli gruplar, programlar, metotlar ve kaynaklar, organizasyon biçimleri ve uluslararası işbirliği konularını içine almaktaydı. Programlar ve metotlar konusunda konuşmacıların özellikle üzerinde durduğu husus, yetişkin ihtiyaçlarından hareket edilmesi gereği oldu. Yetişkin eğitiminde gönüllü katılma esasının, isteklendirme ve isteği canlı tutma konularını son derece önemli hale getirdiği belirtildi. Pek çok delege, radyo, televizyon, video, bilgi-sayar gibi çağdaş eğitim teknolojisi olanaklarının yetişkin eğitime getirdiği yeni boyutlar üzerinde durdu.

Üzerinde durulan bir başka grup konu arasında yetişkin eğitiminde enformasyon akımı, rehberlik, araştırma, değerlendirme, dokümantasyon, eleman yetiştirme, planlama ve finansman gibi teknik konular bulunuyordu. Beklenen hizmetlerin gereği gibi yerine getirilebilmesi için pek çok delege, yetişkin eğitiminde meslekleşmeye ve bu konularda uzmanlaşmaya ağırlık verilmesi gerektiği görüşünü ifade ettiler.

Bütün dünyada yetişkin eğitimi alanında uygulanan yaklaşımların çeşitliliği ve zenginliği, bu alanda uluslararası bilgi ve görüş alışverişini ve işbirliğini gerekli kılıyordu. Konuşmacılar, uluslararası ve bölgesel işbirliğinin değerini ve bu konuda Unesco'nun rolünü özellikle belirttiler.

Delegasyonumuzun Katkıları :

Ülkemiz delegasyonu, Konferansta faal rol aldı. Genel Kurulda Millî Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanı Sayın M. Vehbi Dinçerler'in delegasyon başkanı sıfatıyla yaptığı konuşma büyük ilgi topladı. Bu konuşmasında Bakan Dinçerler, ülkemizde yetişkin eğitime artan bir önem verildiğini belirterek 1972 yılından bu yana kaydedilen gelişmeleri özetledi. Konuşmada özellikle yer alan gelişmeler arasında 1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanununun yaygın eğitimle ilgili hükümleri, halk eğitimi merkezleri çalışmaları ve 1981 yılında girişi-

len okuma-yazma seferberliği bulunuyordu. Yetişkin eğitimi alanında uluslararası kuruluşlarla işbirliğine ve diğer ülkelerle bilgi ve tecrübe alışverişine verilen değeri ifade eden Bakan Dinçerler, yetişkin eğitimi alanındaki önceliklerimizi belirtti ve bu arada, yurt dışında bulunan ve yurda kesin dönüş yapan işçiler ile ailelerinin eğitim ihtiyacı üzerinde durdu.

Türkiye, Avrupa bölgesini temsil etmek üzere İngiltere ile birlikte Konferans başkanvekilliğine seçildi ve bu görevi, bu satırların yazarı üstlendi. Başkanvekili ve Batı Avrupa ülkeleri topluluğunun bir üyesi olarak Konferansın büro ve danışma toplantılarına katıldı.

Komisyonlarda delegasyonumuz adına üç konuşma yapıldı. Bu konuşmalarda ülkemizde sürdürülen yetişkin eğitimi çalışmalarını hakkında ek bilgi verildi ve Konferansın toplanmasından çok önce başlatılan ön-çalışmalarda belirlenen bir kısım görüşler ifade edildi.

Delegasyonumuz tarafından Genel Kurula ve Komisyonlara, biri Federal Alman Cumhuriyeti delegasyonu ile ortaklaşa olmak üzere, altı karar sureti sunuldu. Bu karar suretlerinde yetişkin eğitiminde belgelendirme ihtiyacı, göçmen işçiler ile ailelerinin eğitimi, okuma-yazma bilmezlikle mücadele, yetişkin eğitiminde kalitenin yüksek tutulması, uluslararası enformasyon akımı, planlama ve araştırma amacıyla sstemli veri toplama gereği yer alıyordu. Önerilerimiz kabul görererek Konferans raporunda yer aldı.

Delegasyonumuzun bir başka katkısı da, ülkemizdeki eğitim sistemi ve yetişkin eğitimi hakkında İngilizce olarak Konferans öncesinde hazırlanmış olan bilgilerin broşürler halinde dağıtılması oldu. Türk eğitim sisteminin yapısı, Türkiye'de yetişkin eğitimi, ülkemizde yetişkin eğitiminde son gelişmeler, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü faaliyetleri, Unesco haftaları ve Ahi Teşkilâtı ile ilgili olarak İslâm Ansiklopedisinden alınan madde ve Türkiye'yi tanıtan resimli bir kitaptan oluşan basılı malzeme takımı ilgi ile karşılandı. Ayrıca, Konferans binasında halk eğitimi merkezlerimizde yapılan örnek işlerden bir sergi köşesi düzenlenerek katılanların dikkatine sunuldu.

Konferans Raporu :

Konferansın bitiminde onaylanarak kabul edilen raporda, Genel Kurul ve Komisyonlarda ileri sürülen görüşler özetlendiği gibi yetişkin eğitiminin istenen doğrultularda geliştirilmesi ve her yönüyle daha etkin hale getirilmesi için Unesco ile Üye Devletlere yönelik bir dizi tavsiye yer aldı. Geniş kapsamlı ve ayrıntılı olan bu tavsiyeler

şu başlıklar altında gruplandırıldı: Yetişkin eğitiminde amaçlar ve politikalar; kadınlar, gençler, yaşlılar, yoksunluk içinde olanlar vb. grupların özel ihtiyaçları; teknolojiler; eğitimcilerin yetiştirilmesi; okuma-yazma bilmzelik; uluslararası işbirliği; araştırma-geliştirme, planlama, değerlendirme; bilgi alışverişi ve bilgi dağıtımı.

Konferans raporunda yer alan tavsiyelerin herbirine burada işaret etme olanağı bulunmamakla birlikte, bazı genel eğilimler belirtilebilir.

Konferansta okuma-yazma bilmezlikle mücadelenin öncelikli bir uğraşı alanı olduğu ve 2.000 yılına kadar sorunun çözümü için Unesco'nun çalışmalarını özellikle bu alanda yoğunlaştırması hususunda görüş birliğine varıldı.

Üye Devletlerin yetişkin eğitiminin rolünü bireysel ve toplumsal açılarından değerlendirmeleri tavsiye edilerek yetişkin eğitiminin temel eğitim ve meslek eğitimi boyutları yanında kültürel ve hümanistik boyutlarına da önem verilmesi gereği ifade edildi.

Yetişkin eğitiminin her yerde yasal esaslara kavuşturulması gereği üzerinde durularak yaşam-boyu eğitim kavramı çerçevesinde yetişkin eğitiminin, tüm eğitim sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak geliştirilmesi yolunda her türlü önlemin alınması istendi.

Üye Devletler, yaşam-boyu eğitim anlayışı içinde, yetişkin eğitimi ile okul eğitimi arasındaki bağları kuvvetlendirmeye ve yetişkin eğitimi programlarını, bu programlardan yararlanacak olanların katılmalarıyla geliştirmeye davet edildiler.

Konferans raporunda, ayrıca, yetişkin eğitiminin gelişmesi için bu alanda eleman yetiştirme, araştırma, değerlendirme ve enformasyon akımı çalışmalarına ağırlık verilmesi gereği özellikle vurgulandı; bu konularda ayrıntılı tavsiyelere yer verildi.

Raporda uluslararası işbirliğine ve bu hususta Unesco'nun rolüne işaret edilerek özellikle maddî ve teknik bakımdan desteğe ihtiyacı olan bölgelerin ve ülkelerin yetişkin eğitimi alanındaki çalışmalarına destek olunması fikri benimsendi. Bu konuda hükümetler ile uluslararası ve özel kuruluşlara da görevler düştüğü belirtildi.

Konferans çalışmalarının sonunda Kanada ile bazı ülkelerin ortaklaşa sunduğu bir önerge ile «Öğrenme Hakkı» başlığını taşıyan bir bildiri kabul edildi. Bildiride öğrenme hakkının ertelenecek bir lüks olmadığı, temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra gelmesinin kabul edilemeyeceği belirtiliyordu. Öğrenme hakkı olmaksızın, insanlığın gelişmesinin mümkün olmadığı; ne tarımda, ne endüstride, ne toplum sağlığında, hatta ne de öğrenme koşullarında bir değişiklik

olmayacağı ileri sürülüyordu. Bildiri, öğrenme hakkının en geniş ve etkili bir biçimde kullanılabilmesi için dünyanın her yerinde yetişkin eğitiminin geliştirilmesi yolunda yaratıcı yaklaşımlarla artan bir çaba gösterilmesini istiyordu.

Sonuç :

Yaklaşık olarak her on yılda bir Unesco tarafından düzenlenen Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansları, dünyanın her yerinde bu alanda önemli gelişmelere yol açmıştır. Dördüncü Konferansın da, önümüzdeki yıllar boyunca yetişkin eğitiminin gelişmesini etkileyeceğine muhakkak gözü ile bakılabilir. Konferans raporunda yer alan bir kısım görüşler ve tavsiyeler ülkemiz için yeni olmamakla birlikte, ihtiyaçlarımız açısından değerini muhafaza etmektedir. Örneğin, okuma-yazma bilmezlikle mücadele konusuna öncelik verilmesi; yetişkin eğitimi hizmetlerinin özellikle eğitimden en çok yoksun olan halk kesimlerine sunulması; programlarda ve metotlarda halkın ihtiyaçlarından hareket edilmesi; yetişkin eğitimi alanında eleman yetiştirme konusuna önem verilmesi; araştırma çalışmalarının teşviki; planlama, değerlendirme, enformasyon akımı gibi konularda mevcut güçlüklerin ve darboğazların giderilmesi gibi hususlar, uygulamalarda hâlâ bir hayli mesafe almamızı gerektiren ihtiyaçlar olarak karşımızda durmaktadır. Öte yandan, yaşam-boyu eğitim kavramının yorumu ve uygulaması; okul eğitimi ile yetişkin eğitimi arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi; yetişkin eğitime ayrılacak insan ve madde kaynaklarının artırılması; yetişkin eğitiminde çağdaş teknolojiden daha geniş ve etkin bir biçimde yararlanılması gibi konularda, pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de daha yoğun çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Yetişkin eğitimi Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının yanı sıra diğer birçok Bakanlıklarımızı, resmî ve özel kuruluşları ilgilendiren geniş ve çok-yönlü bir çalışma alanı olduğundan, Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı raporunda yer alan görüşler ile ayrıntılı tavsiyelerin değeri, ilgili kuruluşların kendi uygulamaları açısından yapacakları incelemelerle, zaman içinde daha da iyi belirebilecektir. Konferansta alınan kararlar ile yapılan tavsiyelerin, geniş bir çevreye tanıtılması yolunda sarfedilecek çabalar, bu maksada hizmet edecektir. Böylece, yetişkin eğitimi gibi hayati bir alanda ülkemizdeki gelişmelere yeni boyutlar ve yeni bir hız kazandırılacağı gibi Unesco ve diğer uluslararası kuruluşlar ve bölgesel işbirliği konularındaki fırsatlar ile olanaklar daha belirgin olarak görülmüş olacaktır.